

Lunds universitet
Institutionen för kommunikation och medier
Journalistik
Handledare: Asta Cepaite Nilsson
2022-01-13

Frida Eklöf & Pontus Nilsson
JOUK10

Fri eller fångslad?

En kvalitativ studie om frilansares yrkesidentitet

LUNDS
UNIVERSITET

Abstract

Titel: Fri eller fångslad? – En kvalitativ studie om frilansares yrkesidentitet

Författare: Frida Eklöf & Pontus Nilsson

Handledare: Asta Cepaite Nilsson

Examinator: Gunilla Jarlbro

Examensarbete i journalistik 15 hp

Januari 2022

Nyckelord: Frilansjournalist, yrkesidentitet, yrkesroll, arbetsrelation, profession

Denna c-uppsats undersöker yrkesidentiteten hos den svenska frilansjournalisten genom kvalitativa intervjuer med fyra journalister vars huvudsakliga sysselsättning utgår från frilansande. Syftet är att kartlägga yrkesidentiteten utifrån yrkesrollens beståndsdelar och journalisternas egna berättelser. Således ämnar vi att lyfta fram en yrkesroll inom journalistiken som saknar forskning i samma utsträckning som den normativa fasta anställningen, trots dess anmärkningsvärda mängd aktiva på arbetsmarknaden.

Vi har inför uppsatsen utfört fyra kvalitativa intervjuer formade efter Sven Brinkman och Steinar Kvaales teorier om kvalitativa forskningsintervjuer. Dessa har transkriberats och analyserats utifrån samlade teorier om yrkets professionalisering, Marie Aurells definiering av begreppet yrkesidentitet och Evert Gummessons modell för marknadsrelationer kallad "R-modellen". Detta kompletteras även av tidigare forskning kring journalistens identitet.

Resultaten från vår analys visar på en stark dualitet i frilansjournalisternas yrkesidentitet, där det journalistiska arbetet även behöver lämna plats för entreprenörskap. Detta skapar en gråzon där frilansjournalisten inte kan identifiera sig fullt ut med endera yrkesidentitet.

Innehållsförteckning

Abstract	2
Innehållsförteckning	3
1. Inledning	4
2. Bakgrund & syfte	4
3. Tidigare forskning	6
3.1 Är frilansare entreprenörer?	6
3.2.1 Den normativa rollen	7
3.2.2 Den kognitiva rollen	7
3.3 Nöjdhetsgrad i svenska journalisters arbetsituation	9
4. Teori	10
4.2 Yrkesidentitet	10
4.3 Professionsteori	10
4.3.1 Journalistiken och professionaliseringen	11
4.3.2 De-professionalisering	13
4.4 R-modellen	13
4.4.1 Relation #1: Kund & Leverantör	14
4.4.2 Relation #2: Triangelndramat mellan kund, leverantör och konkurrenter	14
4.4.3 Relation #18: Personliga relationer och sociala nätverk	14
4.5 Summering	15
5. Metod & Material	16
5.1 Tillvägagångssätt	16
5.2 Urval	17
5.3 Övergripande frågor	17
6. Resultat och analys	18
6.1 Yrkesgruppsidentitet	19
6.2 Identitet i förhållande till kollegor	23
6.3 Förhållanden till redaktörer	27
7. Diskussion	30
8. Referenser	32
8.1 Tryckta källor	32
8.2 Elektroniska källor	33
8.3 Bilagor	35
8.3.1 Transkribering	35

1. Inledning

Arbetet som frilansare har ingen fast grund då du kan frilansa på fritiden vid sidan av studier eller jobb, göra det gratis som en hobby eller starta ett eget företag och fakturera arbetsgivaren. Som frilansare är du ditt eget varumärke och en större del av arbetet går ut på att marknadsföra dig själv och de tjänster du har att erbjuda. Nationalencyklopedin definierar frilansare som “en person som utan att vara anställd åtar sig arbete eller erbjuder sina tjänster på uppdragsbasis åt en eller flera huvudmän”.¹ Vi anser att frilansande journalisters arbetsvillkor behöver förtydligas och bli mer självklara. Ett yrke med så pass fria tyglar kan bli svårt att definiera, då det kan praktiseras av i stort sett vem som helst. Detta hjälps inte av att journalistik redan är relativt flytande som yrkesgrupp, i och med att gränserna mellan samhällsnyttig information och nöje ofta suddas ut. I en digital värld där fysiska tidningar bytts ut mot hemsidor och intäkter allt mer beror på klick har även många nyhetsföretag behövt göra nedskärningar. Att ställa in siktet på frilansare kan således bli allt mer lukrativt för arbetsgivaren då efterfrågan och tillgången ökar parallellt med varandra.

I en förhållandevis ny yrkesroll med så pass stor flexibilitet är det naturligt att forskningen riskerar att brista i sin omfattning. Inte minst när det är ett “yrke inom ett yrke” med så pass stor komplexitet som frilansande journalist, där arbetsuppgifterna inte enbart förhåller sig inom samma sfär som för den fast anställda. Vi har identifierat en avsaknad av forskning kring frilansande journalisters egna upplevelser och erfarenheter av det arbetsliv som yrkesrollen erbjuder. Vi vill ta reda på hur yrkesidentiteten formas för dagens frilansande journalister i Sverige och vilka aspekter som påverkar denna process.

2. Bakgrund & syfte

Yrket frilansande journalist erkänns sällan som en riktig anställningsform och det kan vara svårt att förstå vardagen för människorna bakom texten. Vi ämnar därför i vår studie att analysera den frilansjournalistiska identiteten och jämföra hur den förhåller sig gentemot fast anställning inom journalistik såväl som den allmänna definitionen av en profession. För att göra detta måste vi även kartlägga yrket journalistik såväl som yrkesrollen frilansjournalists beståndsdelar samt historiska utveckling, för att sedan kunna undersöka upplevelser på personnivå genom kvalitativa intervjuer.

---

¹ Nationalencyklopedin (2021). *Frilans*.

Vi anser att frilansande journalisters arbetsvillkor behöver förtydligas och bli mer självklara. I dagsläget är arbetssituationerna väldigt varierande och utåt sett otydliga. Ett arbete som sätter anställningsformen frilans under luppen skulle kunna bidra till en positiv förändring i yrkets framtid för aspirerande journalister. Det är inte bara av intresse för oss som studenter och för människor inom branschen, vi ser även att det finns samhällsnytta med att skina ett ljus på en betydande grupp inom "den tredje statsmakten". Idag utgör frilansjournalister närmare 17% av antalet medlemmar i Svenska Journalistförbundet som är aktiva på arbetsmarknaden.² År 1985 var det endast 7%³, en ökning som till stor del kan tillräknas digitaliseringen av mediavärlden. I ett nyhets klimat där sociala medier och snabb tillgång blivit normen är det viktigare än någonsin att problematisera informationsflödets vattenhål för att förstå vilka faktorer som styr dess väg till konsumenten och bana för framtida kritisk forskning.

I dagsläget är mestadels av den forskning som utförts på ämnet frilansjournalistik mer fokuserat på förhållanden som arbetsmarknadsvillkor i allmänhet (där frilansande är mer av en faktor än ett fokus) och sättet arbetet kan utföras på. Vi har identifierat en avsaknad av analyser på säljprocessen en frilansare behöver genomgå och hur denna komplicerar yrkesidentiteten, från att endast vara journalist till att även behöva vara förhandlare och marknadsvetare. Detta är en uppfattning vi själva har av arbetet utifrån en journaliststudents perspektiv och vi ämnar att hitta grunder för detta med denna uppsats. Vi har genom tidigare forskning konstaterat att det har lagts minimal vikt vid att studera frilansjournalisters relation till redaktörer och kollegor. Därför är det något vi ämnar att kolla närmre på i vår forskningsstudie. Vid Göteborgs universitet har det genomförts en surveyundersökning där de bland annat studerat hur frilansjournalister ser på sin arbetssituation i jämförelse med en fast anställd journalist på en redaktion. Vi kommer med hjälp av kvalitativa intervjuer ta del av frilansande journalisters egna berättelser för att stärka eller motbevisa denna hypotes, med syftet att skapa bättre förutsättningar för framtida forskning kring yrkesrollen som en separat entitet från journalistiken som övergripande yrkesgrupp.

Vi har ställt oss frågan: *Vilka beståndsdelar har en frilansande journalists yrkesidentitet och hur framställs dem?*

---

² Svenska journalistförbundet, *Om oss* (2021).

³ Werne, Kent (2018). *Frihetens pris – Ottryggheten i mediebranschen #2*. Stockholm. Svenska Journalistförbundet. Hämtad från: https://www.sjf.se/system/files/2018-11/ottryggheten_i_media_nr_2_-_frihetens_pris.pdf (2021-10-11) s.26.

De tre huvudsakliga frågeställningar vi ämnat att utforska i arbetet för att kunna besvara frågan är följande:

- Vad är frilansarnas självupplevda yrkesidentitet?
- Hur påverkas identiteten av relationen till kollegor?
- Hur påverkas identiteten av relationen till redaktörer?

3. Tidigare forskning

Den tidigare forskningen inom frilansjournalistik är som tidigare nämnt inte särskilt omfattande och har ett primärt fokus på själva skrivkonsten, textinnehållet och hela journalistyrkets påverkan på samhället. Förhoppningen med detta arbete är därför att vår forskning ska fylla det glapp som saknas inom ämnet men även fördjupa den forskning som redan finns. Vi ser det även som relevant att bidra med ny forskning på ämnet i förhållande till det nyhets klimat som växt fram under 10- och 20-talet, då majoriteten av tidigare framstående forskning till stor del utförts under tiden innan sociala medier eller utan att ta med fenomenet som en faktor. En analys av frilansidentiteten idag blir även intressant att sätta i perspektiv gentemot yrkets historiska utveckling och den tidigare forskningen, vilket ger utrymme för fortsatt forskning i framtiden.

3.1 Är frilansare entreprenörer?

Tidigare forskning indikerar på att frilansare refereras som entreprenörer.⁴ Generellt skulle frilansande kunna anses som en form av entreprenörskap men däremot skiljer sig rollerna däremellan åt. Det som utgör en frilansare är att denne anses som en oberoende leverantör som arbetar på egen hand, har åtaganden under korttidskontrakt och har kunder snarare än anställda. En frilansare tillhandahåller en rad olika fördelar såsom flexibelt schema, valfria arbetsplatser, variation i arbete och en oberoende ställning till kunder. Frilansare besitter olika egenskaper som bidrar till att arbetet underlättas och har en förmåga av att vara problemlösare, arbeta självständigt, utföra flera olika roller inom verksamheten, ha ett stort nätverk och en god muntlig och skriftlig kommunikationsförmåga.

---

⁴ Huđek, Ivona., Tominc, Polona., & Širec, Karin. (2020). "Entrepreneurship vs. Freelancing: What's the Difference?". *Researchgate*. Paper hämtat från https://www.researchgate.net/publication/347126442_Entrepreneurship_vs_Freelancing_What's_the_Difference#fullTextFileContent (2021-11-09). s. 59.

Till skillnad från frilansare etablerar entreprenörer ett företag utifrån idéer och innovationer, anställer andra professionella som ska jobba för dem, köper andra företag och gör vinst genom att sälja dessa produkter vidare på marknaden. Entreprenörer gör ekonomiska satsningar, förvaltar och är risktagare inom sitt företag.⁵ Innovativitet anses vara en implementering av kreativa och nya lösningar i företagets affärsverksamhet. En entreprenör gör ett eller flera risktaganden som innebär att de använder resurser till möjligheter med chanser att misslyckas, men även att ta beslut i osäkra situationer med ofullständig information om relevanta interna eller externa faktorer.

Däremot om en frilansare i ett senare skede beslutar sig för att hyra en lokal, anställa medarbetare med mera, kan verksamheten anses som en business och en typ av entreprenörskap.⁶

3.2 Journalisters självupplevda identitet

Studier visar att journalistiska roller och yrkesidentiteter är diskursivt konstituerade. Enligt professorn i kommunikation Thomas Hanitzsch kan de journalistiska rollerna delas upp i fyra olika kategorier; de normativa, kognitiva, praktiserade och berättande. De fyra olika rollerna motsvarar distinkta idéer om vad journalister borde göra, vad de vill göra, vad de verkligen gör i praktiken och vad de tror att de gör.

3.2.1 Den normativa rollen

Den normativa rollen talar om hur journalisterna förväntas bemöta allmänheten och läsarnas strävanden och ideal av journalistens yrkesroll. Journalisternas normativa roller är i en konstant förändring då dessa roller konfronteras med journalisters faktiska presentationer och är föremål för diskursiv reproduktion och bevarande, såväl som för strid och kamp.⁷

3.2.2 Den kognitiva rollen

Den kognitiva rollen kan definieras som de institutionella värderingar, attityder och uppfattningar som journalister utsätts för och påverkas av inom sitt yrkes sociala ramar. Dessa grundas generellt utifrån journalistens egna förväntningar på sitt arbetsliv och ambitioner för vad arbetet skall uppnå. I sin tur

---

⁵ ibid. s. 59.

⁶ ibid.

⁷ Hanitzsch, Thomas (2017). "Professional Identity and Roles of Journalists". *Oxfordre*. Artikel hämtad från <https://oxfordre.com/communication/view/10.1093/acrefore/9780190228613.001.0001/acrefore-9780190228613-e-95> (2021-11-09).

växer dessa förhoppningar och målsättningar från de förväntningar den normativa rollen etablerar, även om den kognitiva rollen kraftigt varierar från person till person.⁸

De kognitiva roller som förekommer inom den journalistiska sfären utgår inte enbart från normativa roller, utan de formas om i den gemensamma diskurs som gäller för olika typer av journalister, ämnen och tillvägagångssätt. Individer har en viss tendens att eftersträva överensstämmelse mellan rollorientering och rollprestation, vilket är en förklaring till att journalister sannolikt antar roller som är i linje med de kognitiva roller som de omfamnar.⁹

3.2.3 Den praktiserande rollen

Under det senaste årtiondet har forskare börjat ägna mer uppmärksamhet åt hur de journalistiska normativa och kognitiva rollerna fungerar i praktiken. Den praktiserande rollen har, liksom de andra rollerna, diskursiva egenskaper som i detta fall kan beskrivas som beteendetryck. Thomas Hanitzsch menar att journalister oavsiktligt tar ställning i den diskursiva konstruktionen av journalistikens identitet genom att inta en specifik journalistisk roll eller flera olika roller.¹⁰

3.2.4 Den narrativa rollen

Den sista kategorin av de journalistiska rollerna är den narrativa, eller berättande, rollen som karakteriserar subjektiva perceptioner om och reflektioner över de roller som journalister utför i praktiken. En vanlig forskningsstrategi för att få grepp om de berättande rollerna är att fråga journalister om i vilken utsträckning de tror att de kan utöva sin kognitiva roll i praktiken.¹¹

Processen genom vilken den journalistiska praktiserande rollen återges till berättande roll kan förstås genom rollreflektion. Reflektion är en tillbakablickande mekanism som sätter den journalistiska förmågan – samt dess observation, tolkning och kategorisering – i ett koherent narrativ. När det kommer till rollreflektion tenderar journalister att omtolka sin yrkesvana så att den propert ansluter sig till standarduppsättningen av de journalistiska roller som tillhandahålls av en ortodox spelplan av kollektivt delade exemplar.

Thomas Hanitzsch menar att sättet som journalister uppfattar och utformar sin egen praktik kan få konsekvenser för de kognitiva roller de anammar. Vidare menar han att framförallt unga journalister

---

⁸ ibid.

⁹ ibid.

¹⁰ ibid.

¹¹ ibid.

känner en press att effektivisera sitt arbetssätt till de förmodade förväntningar, som de som har jobbat som journalister längre har, för att bli fullt accepterade medlemmar i den gemenskap som finns i branschen. Genom detta utvecklar journalisten en professionell identitet som ger en självkänsla som upprepas och förstärks av de kompetenta i yrket.

3.3 Nöjdhetsgrad i svenska journalisters arbetssituation

Under åren 1989, 1994, 1999 och 2005 utförde Göteborgs universitet kvantitativa surveyundersökningar där cirka 2000 journalister tillfrågades om sin arbetssituation, såväl som en mindre och mer specifik kvalitativ undersökning där 13 frilansjournalister från Norrbotten intervjuades.¹² I undersökningen fann man att frilansjournalister tenderade att vara mer tillfreds med sin arbetssituation än andra journalister. Detta trots att den anmärkta mer osäkra arbetsmarknaden och de generellt lägre ekonomiska vinningarna. Detta kan tillskrivas den frihet och tidsflexibilitet som frilansyrket erbjuder, vilket många av intervjupersonerna fann mer givande för deras självrealisation.¹³

Samtidigt vittnar vissa av intervjupersonerna om den stress som tillkommer med att välja sitt eget arbete. Att behöva motivera sig själv och framkalla rollen av chef eller team leader inom sig själv kan för många vara svårt och vittnar om den mångfaldighet yrket kräver. Författarna beskriver behovet att kanalisera ett "super-ego" för att kunna ta för sig på arbetsmarknaden, vilket kompletteras med en av intervjupersonernas kommentar om att du inte kan ha några mediokra dagar om man skall hålla huvudet över vattenytan.¹⁴ Sammanfattningsvis har de upptäckt en dualitet i frilansarnas existens. Å ena sidan är de generellt lyckligare i sitt jobb i och med friheten med tider och arbetsuppgifter, samtidigt som de ständigt lever med pressen att behöva prestera det som inköparna vill ha för att kunna gå runt ekonomiskt.

---

¹² Edström, M & Ladendorf, M (2012). *Freelance journalists as a flexible workforce in media industries*. Hämtad från: <https://gup.ub.gu.se/publication/157246> (2021-11-08) s.711-714.

¹³ *ibid* s.718-719.

¹⁴ *ibid* s.717.

4. Teori

4.2 Yrkesidentitet

I *Arbete och identitet – om hur städare blir städare* definierar forskaren i social förändring Marie Aurell begreppet yrkesidentitet som en individs uppfattning om vem man är i sitt yrke, genom skapandet av en personlig innebörd för sin yrkesroll uttrycker man sedan denna identitet i sitt arbete. Vidare menar Aurell att eftersom arbeten inom organisationer och andra arbetssammanhang är sociala situationer så bör yrkesidentiteten även klassas som en social identitet, vilket gör sociala identitetsteorier relevanta för yrkesundersökningar.¹⁵ En yrkesidentitet utgår som de flesta identiteter utifrån jämförelse med andra. Man formar sin identitet utifrån beundran, avsky och konkurrens när man jämför sig med yrken såväl inom sin egen sfär som de utanför den. Även de interna sociala identiteterna inom ett yrke jämförs med varandra, man identifierar sig som “expert” på ett ämne exempelvis.¹⁶

4.3 Professionsteori

Professionsteorin och hur den passar in på yrkesgrupper utgår ifrån flera faktorer. När ett yrke professionaliseras innebär det att det utvecklas mot ett sammanhållet offentligt yrke, Nationalencyklopedin definierar det som ett yrke vars auktoritet och status bygger på hög formell utbildning.¹⁷ För att förklara processen bakom motivationen till att professionalisera tillkommer även begreppet *altruism*, vilket kan beskrivas som viljan att arbeta för professionens sammanhållning. Man arbetar mot ett högre, gemensamt mål för yrket och man ska även vara neutral i sitt arbete för att själv anses professionell.¹⁸ I *Professionalisering, stat och kunskapsbas* utgår professor emeritus inom historia Rolf Torstendahl ifrån den amerikanska professionsforskningen för att identifiera fyra utmärkande drag för de som är professionella:¹⁹

- De har *autonomi* över sitt kunskapsområde genom ett *kunskapsmonopol*
- De har makten över sitt arbete och tar själva beslut i sitt dagliga jobb

---

¹⁵ Aurell, Marie (2001). *Arbete och identitet – om hur städare blir städare*. Linköping. Tema univ. s.14.

¹⁶ *ibid* s.26ff.

¹⁷ Nationalencyklopedin (2021), *Profession*.

¹⁸ Nationalencyklopedin (2021), *Altruism*.

¹⁹ Torstendahl, Rolf (1989). “Professionalisering, stat och kunskapsbas: Förutsättningar för en teoribildning”. Ur Selander, Staffan (red): *Kampen om yrkesutövning, status och kunskap - professionaliseringens sociala grund*. Lund. Studentlitteratur. s.26.

- De har en viss *etik* som regleras genom yrkesregler och intern granskning
- De har särskilda *yrkesorganisationer*

För att upprätthålla kunskapsmonopolen och autonomin utvecklar professioner oftast vissa “utestängningsmekanismer”. Autonomi definieras av Nationalencyklopedin som att vara självständig eller oberoende,²⁰ vilket inom sammanhanget innebär att hantera kunskapen en journalist besitter utan att influeras av utomstående faktorer eller tvingas till att ändra sin egna övertygelse.

Utestängningsmekanismerna finns till för att stärka autonomin och dessa kan vara medlemskap i olika organisationer eller legitimering via staten (förbund, fack etc.). Yrket definieras alltså genom att distansera sig från de som inte uppfyller rådande regler och drag, emellertid kan de som visar upp delar av dessa klassas som semiprofessionella. Ett yrkes professionalisering är således beroende av såväl historisk, aktuell och materiell kontext för att kunna förstås.²¹ Professioner kan exempelvis sakna formell utbildning, men den tysta kunskapen som växt fram över tid fyller samma roll.²²

4.3.1 Journalistiken och professionaliseringen

Journalistiken som profession har inom forskningsvärlden varit en relativt kluven fråga konstaterar historiedocenten Birgit Petersson i *Från journalist till murvel*. Det vardagliga svaret har mestadels varit ett solklart ja samtidigt som en vetenskaplig definition oftast lutat mer åt nej.²³ En av Sveriges mest framstående medieforskare, professor Lennart Weibull, anser att journalistiken började benämnas som en profession först under det tidiga 70-talet. Detta till följd av en förbättring i utbildningen under 60-talet vilket ledde till att yrket började anses tillhöra akademikerna, där en kunskapsmonopol således började ta form. I början av 90-talet hade tre fjärdedelar av Sveriges nyanställda journalister en högskoleutbildning och altruismen inom yrket var stark enligt Lennart Weibull och Monika Djerf-Pierre, även hon professor och framstående medieforskare, i sin sammanfattning av 1900-talets svenska etermedier, *Spegla, granska, tolka*. Med en informativ och demokratisk journalistik i fokus skapades en tydlig yrkesidentitet. Tillsammans med en självständig och samhällskritiserande granskingsjournalistik som växte fram parallellt med den höjda utbildningsnivån under 60-talet antog journalistiken rollen som

²⁰ Nationalencyklopedin (2021), *Autonomi*.

²¹ Torstendahl (1989). s.29ff.

²² Brante, Thomas (1989). “Professioners identitet och samhälleliga villkor”. Ur Selander, Staffan (red): *Kampen om yrkesutövning, status och kunskap - professionaliseringens sociala grund*. Lund. Studentlitteratur. s.44-45

²³ Petersson, Birgit (2006). *Från journalist till murvel - Journalistyrkets professionalisering från 1900 till 1960-talet*. Göteborg. Nordicom. s.18.

yrket i medborgarnas tjänst, en avgörande punkt i skapandet av den yrkesidentitet vi utgår ifrån än idag.²⁴

Trots detta är den övervägande åsikten inom medieforskning att journalistiken klassificeras som en semiprofession, då endast delar av de fyra klassiska drag och tillhörande begrepp som utmärker ett professionaliserat yrke kan anses som uppfyllda. Medieforskaren och tidigare yrkesjournalisten Gunnar Nygren sammanfattar i korta drag vad som uppfylls eller saknas inom modern journalistik i *Yrke på glid* genom fem av de viktigaste begreppen för professionaliseringsprocessen.

- *Kunskapsmonopolet* beskrivs som intakt då journalistiken till stor del avgör vilka som får tillträde till mediernas offentlighet utifrån professionella regler, vilka förekommer inom en profession. De flesta journalister har genomgått någon typ av eftergymnasial utbildning och yrket ses ofta tillhöra akademikerna.²⁵
- *Etiken* som samverkar med yrkesregler och intern granskning anses följas på flera plan. Dels genom en kultur av intern granskning (som Weibull & Djerf-Pierre har analyserat) men även genom organ som den statliga Granskningsnämnden eller det oberoende Journalistförbundet, samt genom normen gällande publiceringsregler för tidningar och andra aktörer.²⁶
- Punkten *yrkesorganisationer* representeras främst genom det Svenska Journalistförbundet (SJF), som tog avstamp i 1800-talets “publicistklubben” för att under 1900-talet utvecklas till en renodlad yrkesorganisation med fokus på all typ av journalistik.²⁷ Idag beskriver SJF sig som “yrkes- och fackförbundet för dig som arbetar i den svenska mediebranschen” och har cirka 14 300 medlemmar.²⁸
- *Altruismen* är som inom många samhällsviktiga yrken en av de mer debatterade fenomenen. Från att vara ett yrke som främjade politiska värderingar utifrån tidningens ståndpunkt eller staten den tjänade, har journalistiken genom professionaliseringsprocessen övergått till att sträva efter neutralitet som medborgarens röst mot makten. En motvikt som alltid följt med är dock den ekonomiska, vars lagar gör tidningar till företag och medför de krav som påverkar alla som säljer

---

²⁴ Djerf-Pierre, Monika & Weibull, Lennart (2001). *Spegla, granska, tolka - Aktualitetsjournalistik i svensk radio och tv under 1900-talet*. Stockholm. Prisma. s.299-301.

²⁵ Nygren, Gunnar. (2008). *Yrke på glid - Om journalistrollens de-professionalisering*. Stockholm. Institutet för mediastudier. s.17.

²⁶ *ibid* s.17-18.

²⁷ *ibid* s.18.

²⁸ Svenska Journalistförbundet (2021), *Om oss*.

en produkt. Förutom public service (SVT. SR) lever alla svenska medieaktörer med denna dubbla altruism, vilket ger utrymme för debatt kring denna faktor av professionaliseringen.

- *Autonomin* hos den enskilde journalisten stärks av §3.3 i samtliga journalistiska kollektivavtal, som säger att medarbetare inte behöver utföra uppdrag som är förödmjukande eller som står i strid med journalistens övertygelse.²⁹ På en redaktion finns en viss autonomi gentemot både samhällsplikten och företagets överlevnad, men den kompliceras av det faktum att en ansvarig utgivare som oftast även är chefsredaktör i sista hand står för allt innehåll som publiceras.³⁰

4.3.2 De-professionalisering

På samma sätt som yrken kan professionaliseras kan de även de-professionaliseras. I USA har forskare undersökt jurister och ifrågasatt deras profession då den moderna juristen kan arbeta på olika arbetsplatser under olika arbetsgivare, som privata byråer och statliga instanser. De hävdar att yrkesidentiteter hotas när grupper blir alldeles för heterogena och villkoren för åtskilda mellan arbetare inom samma yrke, något de anser löser upp professionaliseringen inifrån.³¹ I detta fall kan det ses som att utestängningsmekanismerna inte har brutits upp, inte fungerat från början eller inte existerat över huvud taget. Kunskapsmonopolen faller när den inte längre kontrolleras av de professionella, vilket i sig leder till att upprätthållandet av etik och intern granskning blir allt svårare och processen för de-professionalisering kan påbörjas.³² De-professionalisering kan även uppstå av utomstående sociala faktorer, som att arbetslöshet uppstår eller gränser till ett annat yrke suddas ut allt för mycket och de församman. Faktorer som i sig kan bero på utestängning, vilket visar på hur komplex professionaliseringsprocessen kan vara.³³

4.4 R-modellen

R-modellen eller "30 R" är en modell för relationsmarknadsföring framtagen av marknadsföringsforskaren Evert Gummesson bestående av 30 olika typer av affärsrelationer som redovisas i *Relationsmarknadsföring: Från 4 P till 30 R*. Samtliga av de 30 relationerna är inte relevanta för vårt arbete då dem täcker ett väldigt brett spann av marknadsföring- och affärsmässiga arbetssituationer. Vi har valt ut relation 1 och 18 för att applicera på det frilansjournalistiska arbetet.

---

²⁹ Svenska Journalistförbundet (2020), *Journalistavtalet* (2020) s.18.

³⁰ Nygren, G (2008). s.19.

³¹ Brante (1989). s.46-50.

³² Torstendahl (1989). s.35.

³³ *ibid* s.34.

4.4.1 Relation #1: Kund & Leverantör

Den grundläggande relationen mellan kund och leverantör är basen för varje typ av affärsrelation. I journalistens värld blir frilansaren leverantören och arbetsgivaren (chefredaktören) kunden, på samma sätt som företaget blir leverantör och läsaren kund i nästa steg av kedjan.³⁴ Att bibehålla en relation till sin kund och vice versa är vitalt för att framtida affärer ska kunna genomföras. En långvarig affärsrelation gynnar båda parter då de slipper gå igenom processen att upprätta en helt ny relation, något som enligt Gummesson kan kosta upp mot fem till tio gånger mer än att behålla den som redan är etablerad.

4.4.2 Relation #2: Triangelndramat mellan kund, leverantör och konkurrenter

I relationen mellan kunden och leverantören finns en tredje part som influerar båda: Konkurrenten. Gummesson använder sig av begreppet *hyperkonkurrens* för att beskriva den typ av konkurrensförande som utvecklats i allt fler branscher under 1900-talet. Hyperkonkurrensen är i ständig förändring och går ut på att konstant utmana de konkurrensfördelar som finns på marknaden både i sin egen verksamhet och genom att hålla koll på andras. Den vedertagna uppfattningen inom ekonomivärlden är att konkurrens är nödvändigt för att föra marknaden framåt,³⁵ något som blir mer komplicerat när fenomenet appliceras på journalistyrket. Eftersom journalistiken som tidigare nämnt baseras på balansen mellan nyhetsvärde och nöjesvärde är det inte garanterat att konkurrens leder till bättre och mer samhällsnyttiga nyheter, men det behöver inte heller betyda att konkurrensen kan ha positiva effekter. Det är därför intressant för vår undersökning att ha denna relation i åtanke när vi undersöker frilansande journalisters egna uppfattningar, konkurrens är en oundviklig del av alla frilansyrkens vardag och hur det formar just journalisters arbetsidentitet är intressant att jämföra gentemot andra marknader.

4.4.3 Relation #18: Personliga relationer och sociala nätverk

Gummesson hävdar att man hellre gör affärer med folk man tycker om. Den sociala relationen som uppstår mellan säljare och köpare menar han har kapaciteten att avgöra hur framtida förhandlingar kommer att utspela sig. Inom frilansjournalistiken kan det jämföras med den relation en journalist skapar till en redaktör eller andra i en maktposition för inköp. Att sociala och professionella relationer blandas menar även Gummesson är något som sker allt oftare. Denna typ av nätverksbyggande kan dock

---

³⁴ Gummesson, Evert (2002). *Relationsmarknadsföring - Från 4 P till 30 R*. Malmö. Liber. s.49ff.

³⁵ *ibid* s.63.

medföra både positivt och negativt. Ett kontaktnätverk skapat från professionell position fallerar ofta när personen i fråga lämnar positionen, ett exempel på när de professionella och sociala inte är sammanlänkade. Gummesson tar exempel på fall där tidigare företagsledare hävdar att de haft ett expansivt kontaktnät men att det delvis eller helt försvunnit efter de hoppat av eller tvingats lämna sin position.³⁶

Exemplen på relationer är expansiva men handlar sällan specifikt om journalistik. Även om en frilansjournalist är en säljare och företagare som måste marknadsföra sig precis som andra företag kan det finnas relevanta skillnader i hur en frilansjournalists marknadsföringsrelationer ser ut och hur dessa relationer till exempel ser ut för ett livsmedelsföretag eller bilförsäljare, som Gummesson ofta använder som exempel. Detta är en möjlig svaghet i teorivalet, men vi är övertygade om att teorierna är högst relevanta om de appliceras på rätt sätt. De hjälper oss skapa förståelse för hur systemen bakom inköp kan gå till, vilket tillsammans med personliga historier från journalister kan ge en mer expansiv bild av fenomenet.

4.5 Summering

De teorier vi har valt ut till vårt arbete kretsar inte enbart runt journalistiken som yrke, vilket är ett medvetet val. Frilansrollen är komplicerad och det krävs inte bara en duktig journalist för att kunna leva på frilansuppdrag. Vi ser det därför som nödvändigt att grunda undersökningen med relevant forskning kring de fenomen som yrkesrollen kan beblanda sig med, exempelvis marknadsföring och kundrelation. Detta kompletteras med en genomgång av forskning kring journalistyrkets identitet i sin helhet och den diskussion som förts kring dess vara eller icke vara som profession, då frilansjournalistiken naturligtvis ingår i denna diskurs. För att förstå hur frilansjournalistens identitet är uppbyggd klarar vi oss inte bara med intervjupersonernas egna upplevelser. Det krävs även förståelse för alla faktorer som skulle kunna påverka yrkesrollens villkor och krav, journalistiska eller ej. En nyanserad teoribas som återspeglar detta är därför av största vikt för att undersökningen inte ska fastna i redan inkörda spår eller bli för ytligt problematiserad.

---

³⁶ ibid s.180ff.

5. Metod & Material

Vi har genomfört en kvalitativ undersökning via djupintervjuer med frilansande journalister, där det största urvalskravet är att intervjupersonerna vid någon tidpunkt i sin karriär har upprättat egna företag och för närvarande livnär sig på frilansarbete. Materialet från intervjuerna har spelats in och transkriberats och förekommer som länkade dokument under rubrik 8.3.1, *transkribering*, vilka även är numrerade och hänvisas till i löpande text och som blockcitat.

Enligt psykologi-professorerna Svend Brinkman och Steinar Kvale kan betydande kunskap förmedlas genom ett djupgående samtal och ge oss en bild av vår samtid, vilket de fördjupar i *Den kvalitativa forskningsintervjun*.³⁷ Genom att föra en dialog skapas en bild av den aktuella intervjupersonens personliga erfarenheter, vilket för oss är vitalt i den undersökning vi ämnar att genomföra. Under ett kvalitativt intervjutillfälle krävs också att intervjuaren är påläst i ämnet samt har en förmåga att föra ett konstruktivt samtal med intervjupersonen.³⁸ I interaktion ansikte mot ansikte ställs tydliga och respektfulla frågor för att skapa ett förtroende mellan intervjupersonen och den som ställer frågorna. Det är av stor vikt att person som genomför intervjun är ödmjuk och ger ett professionellt intryck eftersom målet med intervjun är att intervjupersonen ska ge en så rättvis och djupgående bild av studieområdet som möjligt.³⁹

Vi anser att den kvalitativa metoden är mest relevant för vår frågeställning eftersom den tillåter oss att gå djupare in på ämnet. En djupgående samtalsintervju ger också större möjligheter för intervjuaren att förklara och utveckla sina frågor för att därefter kunna få ett mer komplext svar av den intervjuade, till skillnad från en kvantitativ undersökning.

5.1 Tillvägagångssätt

Intervjuerna har utförts via den digitala mötesapplikationen Zoom, där samtalen även spelades in för att sedan transkriberas. Under planeringsstadiet förbereddes ett frågeformulär bestående av nio huvudfrågor⁴⁰ som ställdes till varje intervjuperson i en form eller en annan. Intervjuerna genomfördes mer i form av ett samtal än en linjär intervju för att skapa en bekväm och naturlig miljö för intervjupersonerna. Alla teman på huvudfrågorna sågs till att behandlas innan avslutad intervju för att

---

³⁷ Brinkman, Svend & Kvale, Steinar (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund. Studentlitteratur. s.15.

³⁸ *ibid* s.98.

³⁹ *ibid* s.144.

⁴⁰ 8.3.2 Övergripande frågor.

täcka de parametrar vi undersöker, men såväl antal som form av följdfrågor kunde ändras beroende på intervjuperson och deras svar. Varje intervjuperson informerades om att samtalet spelas in och vilket syfte det har för oss innan inspelningen påbörjades och samtalet kompletterades även med utrymme för frågor och funderingar innan, under och efter avslutad intervju.

5.2 Urval

Vi har valt att avgränsa oss till journalister vars huvudsakliga sysselsättning utgår ifrån att arbeta som frilansjournalist och som även registrerat eget företag med detta ändamål. Denna avgränsning har gjorts med arbetets relevans och fokus i åtanke, då ett alldeles för brett urval av arbetssituationer enligt oss riskerar att ge ett resultat som är mer spritt än vad vi aspirerar att undersöka. Exempelvis skulle en journalist som endast frilansar vid sidan om sitt huvudsakliga yrke inte kunna återge samma erfarenheter av den beroendeställning en journalist som lever på sitt frilansande finner sig i. För att hitta våra intervjupersoner använde vi oss primärt av "Frilanskatalogen", ett register med kontaktuppgifter och information om frilansjournalister som finns tillgänglig på Journalistförbundets hemsida.⁴¹ Tips från vänner och studiekamrater togs även emot och den slutgiltiga poolen består av en blandning av dessa. För att ge en så bred bild av den svenska frilanskåren som möjligt har vi försökt att ha en mångfaldig representation i urvalet utifrån variabler som kön, ursprung, ämnesinriktning och erfarenhet.

Vi har även valt att avgränsa oss till journalister som är baserade i Skåne för att lättare kunna få kontakt och tillgång till deras arbete. Vi har använt oss av filtret "Verksamhetsort" i Frilanskatalogens register för att utföra denna avgränsning. Journalisterna får självklart arbeta/tidigare arbetat i andra städer och länder, men vi utgår ifrån att de för närvarande är baserade i Skåne län.

5.3 Övergripande frågor

Dessa är de nio grundläggande frågor vi baserade våra intervjuer på. Det skall tilläggas att följdfrågor kunde läggas till eller tas bort under intervjuernas gång med hänsyn för relevans, tempo och timing. Detsamma gäller även huvudfrågorna, då vissa svar kunde täcka flera frågor eller göra andra orelevanta. Förtydligande kring förutsättningar och tillvägagångssätt förekommer under rubrik 3, *metod och material*.

---

⁴¹ Svenska journalistförbundet, *Frilanskatalogen* (2021).

- Vad heter du, hur gammal är du?
- Hur ser din arbetssituation ut idag?
- Vill du berätta lite om din resa som journalist?
- Hur kommer det sig att du valde att frilansa?
- Som frilansjournalist, hur såg/ser du dig i relation till kollegor som var fast anställda? Det kan gälla ekonomi, stress, arbetsuppgifter, inställning till yrket osv.
- Vad ser du som fallgroparna i att vara frilansare och varför såg du det som värt att ta sig an yrket?
- Upplever/upplevde du att du har fått utveckla fler egenskaper än bara det journalistiska skrivandet som frilansare? Tycker du det finns några effekter av detta, positiva/negativa?
- Har du upplevt relationer till arbetsgivare (redaktörer eller andra inköpare) som mestadels positiva eller negativa? Några exempel på interaktioner du minns och vill lyfta fram?
- Vad ser du som den ideala kontakten med en redaktör jämfört med verkligheten?
- Övrigt att tillägga?

6. Resultat och analys

Efter att alla intervjuer genomförts noterade vi direkt flera liknande åsikter och erfarenheter mellan intervjupersonerna, såväl som en del noterbara skillnader. Vi har valt att dela upp resultaten efter de tre stommar vårt arbete kretsar kring och som intervjufrågorna utgick från. Detta för att lättare kunna jämföra de teman som vi ämnar att analysera.

6.1 Yrkesgruppsidentitet

Hur individen ser på sig själv i förhållande till andra inom sitt yrke är åtminstone på titel-nivån relativt självklart för fast anställda, du arbetar under samma tak och har därför samma yrke. En frilansande journalist har andra förutsättningar både på kontraktet, i miljön och i praktiken vilket för många även medför en viss oklarhet i hur man identifierar sig som professionell.

Vår första intervjuperson är Oscar Westerholm, en 31 år gammal filmkritiker som frilansar för bland annat Sydsvenskan, FLM och loading.se. Innan han startade sin karriär som frilansare påbörjade han journalistutbildningen vid Göteborgs universitet för att sedan hoppa av relativt kort därefter. Under tiden som följde samlade han på sig en hel del utbildning inom bland annat litteraturvetenskap på JMG, kulturjournalistik vid Malmö universitet och författarskola på Skurups Folkhögskola. När han kände att journalistutbildningen i Göteborg inte var något för honom valde han till en början att arbeta som svensklärare och skrev bara sporadiskt för bland annat Nöjesguiden vid sidan av arbetet. Det var först när han började på Skurups Folkhögskola som frilansandet började ta fart på riktigt.

När jag gick på Skurup kom jag i kontakt med Ordkonst, Lunds kulturorgan, och var redaktör där i något år och skrev litteraturkritik om man nu kan kalla det för det. Idag är jag mycket bättre på att skriva journalistiskt än jag var då.⁴²

Traditionellt anses inte ett yrke ha professionaliserats för ens det uppfyller vissa krav, Nationalencyklopedin definierar det exempelvis som att professionaliserade yrkens auktoritet och status bygger på hög formell utbildning.⁴³ Torstendahl förklarar den så kallade professionsteorin utifrån denna definition men främst utifrån den amerikanska forskningen, där följande krav används för att beskriva processen när ett yrke börjar klassificeras som profession:⁴⁴

- Det finns en *altruism* där man jobbar mot ett eller flera gemensamma, större mål.
- De har *autonomi* över sitt kunskapsområde genom ett *kunskapsmonopol*.
- De har makten över sitt arbete och tar själva beslut i sitt dagliga jobb.
- De har en viss *etik* som regleras genom yrkesregler och intern granskning.
- De har särskilda *yrkesorganisationer*.

---

⁴² Bilaga 1. Oscar Westerholm. Frilansjournalist. Intervju 2021-11-25.

⁴³ Nationalencyklopedin (2021). *Profession*.

⁴⁴ Torstendahl (1989) s.26.

Det har debatterats om journalistik i sin helhet kan klassas som en profession då yrket inte uppfyller alla krav. Genom att exempelvis klassas som ett samhällsnyttigt yrke i medborgarnas tjänst samtidigt som ekonomiska mål måste uppnås för att överleva, finns en dualitet inom altruismen som komplicerar professionaliseringen⁴⁵. Även om frilansjournalistiken rent tekniskt också uppfyller många av dessa krav då yrkesrollen huvudsakligen tillhör yrket journalist, verkar en klyfta existera mellan utförandet av arbetet och yrkesidentiteten för en frilansare gentemot en fast anställd. För Oscar har det inte alltid varit en självklarhet att ens kalla sin yrkesutövning för journalistik eller att benämna sig som en journalist. Han menar på att under tiden som han var redaktör på Ordkonst tyckte han att det kändes dumt att anamma yrkestiteln och i jämförelse med vänner på fasta anställningar såg han inte sig själv som värdig.

När jag började på Ordkonst kände jag mig ocool som var journalist, det var nästan så att jag tyckte det var så ocool att jag inte vågade säga att jag var journalist. Jag kände även många som var journalister och då kände jag att jag inte var i närheten av dem, jag kände mig lite tramsig som skulle kalla mig journalist då.⁴⁶

Hur en journalist väljer att titulera sig själva kan ha att göra med den normativa rollen som journalisten förväntas ha av allmänheten. Att Oscar i början av karriären inte ansåg sig kunna kallas för journalist kan bero på att de normativa rollerna befinner sig i konstant förändring och konfronteras med journalistens faktiska prestationer. Ju längre tid han befann sig i yrket desto mer bekväm blev han med att titulera sig som en journalist baserat på det han presterat, han berättar att identiteten kom “först när jag fick betalt för det, när jag kände att jag kunde leva på yrket”. Oscar genomförde även sin högskoleexamen inom kulturjournalistik först efter att han börjat skriva filmkritik för Nöjesguiden, vilket strider mot professionsteorins krav på kunskapsmonopol⁴⁷. Vidare på frågan om hur han anser att man bör se sig själv som frilansare gentemot andra inom yrkessfären menar Oscar på att han upplever det som att identiteten har blivit mer flytande, vilket han väljer att se som en positiv utveckling. Synen på vad som krävs för att vara en professionell journalist från en frilansares perspektiv, visar på att professionsteorins krav inte verkar definiera identiteten på samma vis som för en fast anställd.

---

⁴⁵ Nygren (2008). s.19.

⁴⁶ Bilaga 1. Intervju, Oscar Westerholm.

⁴⁷ Torstendahl (1989) s.26.

Jag tycker inte att det ska vara en snäv definition av vad eller vem som är journalist, utan snarare att den ska vara bred. Definitionen av vem som kan anse sig vara journalist säger en del om yrket. Just det här med att man typ måste sitta på en redaktion för att vara journalist stämmer inte riktigt.⁴⁸

Aurell beskriver en individs yrkesidentitet som en personlig uppfattning om vem man är i sin profession⁴⁹. Som frilansjournalist erfarar flera av våra intervjupersoner att yrket medför åtskilliga arbetsuppgifter, där rollen som egenföretagare tar upp minst lika mycket tid som medieproducerandet. Som fast anställd på en redaktion bedöms individen oftast enbart som journalist medan en frilansare även utför ekonomiska och IT-relaterade arbetsuppgifter. Denna arbetsdelning verkar påverka yrkesidentiteten hos en frilansare, då den autonomi som är så starkt närvarande i ett journalistyrke påverkas av att andra yrkesuppgifter utanför journalistikens sfär behöver ta plats. Självtstyret är fortfarande stort men tid, energi och kunskap måste även delegeras till arbetsuppgifter som en fast anställd aldrig behöver fundera över.

I surveyundersökningen som genomfördes av Göteborgs universitet redogjordes en dualitet i frilansares arbetsuppgifter och flera av intervjupersonerna bekräftade den stress som tillkommer i yrket. De menade på att som frilansare är de inte endast journalister utan behöver även framkalla den mångfaldighet som yrket befäller, till exempel rollen av team leader inom sig själv och ekonom.⁵⁰ I vår undersökning intygar radiojournalisten Josefin Patzauer att flera andra yrken har blivit en del av hennes jobb som frilansare, då hon till exempel blivit tvungen att lära sig bokföring.

Det viktigaste att få grepp om som frilansare är att strukturera sin dag och ta makten över sin planering. Jag har även fått lära mig bokföring då jag gör den själv. Jag är ju även min egna datatekniker. Det man brukar säga om frilansandet är att man fakturerar 50% av arbetstid där man skriver, men jag skulle vilja säga att det är lite mer. Men det är mycket tid som går åt annat som bokföring, teknik och liknande.⁵¹

Ola Nilsson som är verksam frilansjournalist i Malmö hävdar dock att utveckla fler egenskaper än enbart det journalistiska skrivandet beror på intresse- och läggningssak hos den frilansande journalisten. Han påstår att flera av de frilansjournalister han känner instämmer med att den administrativa biten är

---

⁴⁸ Bilaga 1. Intervju, Oscar Westerholm.

⁴⁹ Aurell (2001). s.14.

⁵⁰ Edström & Ladendorf (2012). s.717.

⁵¹ Bilaga 2. Josefin Patzauer. Producent på Just Stories, f.d frilansjournalist. Intervju 2021-12-01.

jobbig och köper sig därför bort från den i form av att anställa revisorer eller ekonomer. Ola gör det gärna själv, däremot är den tekniska supporten något som stressar honom då det är utanför hans kunskapsrepertoar liksom det administrativa är för andra. Ola tar även upp säljrollen som ett stressobjekt som frilansjournalist och det är även något han kritiserar journalistutbildningen för.

Jag brukar säga att om jag gillat den biten hade jag varit säljare. Jag kan säga att den biten provocerar mig så som den framställdes på utbildningen för tio år sedan att det är något man kan om man lägger manken till. Framförallt är det inte så enkelt, kommer man ut och börjar från noll kommer man behöva skicka hundra förslag för att få tio svar och så är det väl i vilken bransch man än säljer i. Men det är så mycket mer än bara att sälja, det är inte samma sak att vilja vara en duktig journalist som att vara en duktig säljare.⁵²

Olas erfarenheter av att "börja från noll" och således behöva lägga en stor del av sin tid på att upprätta marknadsrelationer stämmer överens med Gummessons teorier om effektiviteten med redan etablerade kundrelationer. Gummesson hävdar att etablerande av nya kundrelationer kan kosta mellan fem till tio gånger mer än att bibehålla en gammal⁵³. Ola beskriver att han skickar "hundra förslag för att få tio tillbaka", i detta fall har det kostat tio gånger mer av hans tid än vad det skulle göra vid en fast anställning där uppdrag istället tilldelas honom regelbundet. Även filmkritikern Nana Eshelman Håkansson ställer sig kritisk till vad man lär sig på journalistutbildningen i förhållande till yrket som frilansjournalist. Särskilt då rollen som egenföretagare blir en stor del av identiteten.

Det var ju inte egenföretagare som jag tänkte att jag skulle bli men det har jag ju blivit. På journalistutbildningen då vet man så himla litet om själva yrket, det är ju ingen som berättar att du ska sitta i ett öppet kontorslandskap, du kommer få en självupptagen chef, en avskyvärd kollega, det är ju inte sådana grejer man får veta på utbildningen.⁵⁴

I Nanas kommentarer förekommer exempel på negativa personliga erfarenheter gällande både arbetsmiljö, arbetsgivare och kollegor. Även om dessa situationer kan anses generella för arbetslivet i sin helhet visar de på hur pass högt Nana värdesätter personliga relationer i sitt arbetsliv. En faktor som förekommer i flera av våra intervjupersoners tankar om relationer till sina arbetsgivare och kollegor.

---

⁵² Bilaga 3. Ola Nilsson. Frilansjournalist. Intervju 2021-12-01.

⁵³ Gummesson (2002) s.49ff.

⁵⁴ Bilaga 4. Nana Eshelman Håkansson. Frilansjournalist. Intervju 2021-12-02.

6.2 Identitet i förhållande till kollegor

Bristen på fast arbetsgivare och arbetsplats påverkar inte bara frilansjournalisten som individ, utan även relationer till andra kollegor. Aurell menar på att arbetsplatsen är sociala situationer som i sin tur sammangjuter den sociala- och yrkesmässiga identiteten.⁵⁵ En frilansare ställs inför ett unikt problem när den traditionella arbetsplatsen saknas. En plats där kollegor arbetar under samma tak med liknande uppgifter erbjuder en mer lättillgänglig kunskapsbank, såväl som en social mötesplats för nöje. Att få känna sig delaktig i den gemenskap som medföljer altruismen inom journalistyrket kan även ge mening med arbetet, vilket vidare bidrar till att anamma yrkesidentiteten. Som en följd av denna förutsättning har intervjupersonerna hittat olika lösningar för att tillgodose de fördelar som tillkommer med en social arbetsplats.

Oscar Westerholms okonventionella väg in i yrket utan formell utbildning och med jobb inom andra branscher har bidragit till vad som kan beskrivas som en långsammare process i identitetsbildningen. Det var först när Oscar fick betalt för sina texter som han blev bekväm med att kalla sig själv en journalist och han beskriver hur han alienerade sig från kollegor med fasta anställningar. Han berättar om hur han i takt med de betalda arbetena även började bilda relationer med likasinnade kollegor under samma uppdragsgivare, han bjöds även i olika grupper på Facebook för frilansare där kunskaper och erfarenheter delas dagligen. Genom dessa digitala plattformar knyts ännu fler kontakter både digitalt och fysiskt och skapar den typ av samhörighet som fikarummet på en traditionell arbetsplats.

Innan pandemin hängde vi kollegor, som jag träffat via till exempel Nöjesguiden eller LFM, mycket på filmfestivaler tillsammans. Nu är det mycket sociala medier, där jag sitter på Twitter och Facebook och chattar med folk och kollegor.⁵⁶

Radiojournalisten Josefin Patzauer har hittat en annan alternativ lösning för att få ta del av det sociala sammanhang en arbetsplats ger. Genom kollektivet Blenda Journalistik (registrerat som en förening) som hon själv var med och skapade för fem år sedan har hon idag en arbetsplats att gå till varje dag, då kollektivets medlemmar tillsammans hyr en kontorslokal i Malmö.

---

⁵⁵ Aurell (2001) s.14.

⁵⁶ Bilaga 1. Intervju, Oscar Westerholm.

Det var många journalister som hade fått gå från Sydsvenskan och då var igång och skulle starta frilans, då hade vi en slags vision om att skapa en plats som var lite mer än bara ett kontor som man går till och där man har sitt bord, utan mer av ett sammanhang som känns som en redaktion.⁵⁷

När möjligheten presenterade sig såg Josefin både professionella och sociala fördelar med en delad arbetsplats, då den inte bara gav ett sammanhang utan lät frilansare ta del av varandras världar. Medlemmarna gör aktiviteter tillsammans och har likt en vanlig redaktion veckomöten varje måndag där de redogör för sina arbeten, trots att de alla arbetar inom helt olika grenar av journalistik. Josefin uttrycker hur värdefullt hon anser det vara med denna gemenskap och berättar att de får utrymme att “bolla idéer och uppslag, få input och pepp”. Samtidigt har de fortfarande makten över sina arbeten och sättet de utförs på, möjligtvis även mer än en fast anställd journalist. Ännu en utmärkande del av en profession, vilket tyder på identiteten inte verkar påverkas av yrkets utförande.

Ola Nilsson är en annan journalist som arbetar inom ett kollektiv. Efter journalistexamen år 2011 klev han efter en lyckad praktik rakt in i Sydsvenskan, som precis gick igenom sin största ekonomiska kris någonsin. Den förväntade fasta anställningen blev till vikariat, vilket ledde till att den nyexade journalisten med specialkompetens på näringsliv behövde hitta alternativa lösningar. Efter tips från en kollega hittade Ola fram till Svarta Lådan i Malmö, ett frilanskollektiv med bred kompetens.

Vi är 14 fristående frilansare inom olika genrer, mest journalister. Svarta Lådan som kollektiv har funnits jättelänge, i nästan 25 år, på olika ställen i Malmö. Ursprungligen har det bara varit journalister men när jag kom dit var det hälften skrivande och hälften bildjournalister men vi har även haft någon som är frilansande IT-konsult, ekonom, revisor och filmtekniker bland oss.⁵⁸

För många är frilansande ett aktivt val, för Ola fanns det inget alternativ. Att bara vikariera skulle inte betala räkningarna, men att bara frilansa var inte heller möjligt i början av karriären. Således var han tvungen att tag i sitt öde och välja sida, ta en chansning på frilansandet eller ge upp drömmen. Han valde det första alternativet även om han till och från fortfarande vikarierat på Sydsvenskan. Dessa erfarenheter har gett honom en relativt regelbunden kontakt med fast anställda journalister som inte alla får, vilket enligt honom själv generellt inte har varit en positiv upplevelse.

---

⁵⁷ Bilaga 2. Intervju, Josefin Patzauer.

⁵⁸ Bilaga 3. Intervju, Ola Nilsson.

Det finns väldigt lite solidaritet från de anställda kollegornas sida mot frilansande kollegors. Trots att deras arbetsgivare kan vara en annans uppdragsgivare. Det kan bero på okunskap, att man är rädd om sitt eget hus.⁵⁹

Spänningen mellan fast anställda och frilansare skapas inte enbart sinsemellan de två parterna dock. Arbetsgivare och fackförbund spelar en stor roll i identitetsbildningen för de båda yrkesformerna utifrån den makt de besitter över deras arbetssituation. Ola tror att denna krigsföring gör det lättare att värna om sin egen plats istället för att stå upp för de som inte gått samma väg.

Ska det dras ner på en arbetsplats eller redaktion arbetar fackklubben för att frilansinköpen ska bort först för att rädda jobben. Men frilansarna är ju också journalister som är medlemmar i fackförbundet och då är det deras jobb man tar bort. Man är inte solidarisk mellan dessa gränserna, eller de anställda är inte solidariska mot frilansarna.⁶⁰

Relationerna till andra frilansare ser dock Ola på med mer positivitet, likt både Oscar och Josefin.

Frilansande kollegor emellan upplever jag en större kollegial solidaritet, och det är väl lite släkt med att vi bryr oss om varandra då ingen annan gör det.⁶¹

Solidaritet mellan frilanskollegor är något som överlag verkar upplevas av alla intervjupersoner, även om berättelserna verkar variera något beroende på storleken av kontaktnät. Nana Eshelman Håkansson frilansar på heltid som filmskribent på Göteborgs Posten och kulturskribent på HD/Sydsvenskan. Under de åren hon varit aktiv journalist har yrkesrollerna tagit sig olika uttryck då hon på senare tid även börjat arbeta med radioproduktion. Men gemensamt för yrkesrollerna har varit att hon under årens gång byggt upp ett nätverk som hon sedan har kunnat dra nytta av.

Man har ju kontakt med många andra frilansare men jag upplever att jag håller mig till några stycken, jag är inte med i någon specifik grupp. Jag håller mig till olika personer som jag kommunicerar med separat. På Sydsvenskan och HD har vi en frilansgrupp mellan kulturskribenterna där vi diskuterar frågor och

---

⁵⁹ Bilaga 3. Intervju, Ola Nilsson.

⁶⁰ Bilaga 3. Intervju, Ola Nilsson.

⁶¹ Bilaga 3. Intervju, Ola Nilsson.

förhandlar arvoden tillsammans varje år. Det kan ju vara svårt som frilans att ta det snacket varje år med sin redaktör och då har vi att vi gör det tillsammans.⁶²

Förhållandet frilansare emellan kan utåt sett indikera på konkurrens om uppdrag och uppdragsgivare. Men när det gäller att få rätt arvode menar våra informanter att de påvisar en kollegial solidaritet gentemot varandra. Nana Eshelman Håkansson menar att man kommer långt som frilansjournalist genom att ha många kontakter och stötta andra frilansare i branschen.

Jag stöttar yngre kollegor som är nya att de inte ska ta någon skit, att de ska få rätt lön och arvode och att de blir behandlade väl. Jag vet inte om alla känner denna solidariteten men jag har som grundtanke att alla ska bli väl behandlade. Detta är ju inget nytt, detta hade vi med oss från HD när de blev uppköpta av Sydsvenskan. På GP försöker vi få ihop något liknande oss frilansare emellan, alla tjänar på att stötta varandra.⁶³

Nana berättar också om den mörka sidan med att som frilansjournalist själv behöva hitta kollegor och skapa marknadsrelationer och de risker som följer med det, särskilt som kvinna. Avsaknaden av en fast anställning innebär inte bara att journalisten går miste om en arbetsplats med kollegor, garanterat arbete och grundlön. För frilansare finns inte heller någon HR-avdelning eller andra stöd att vända sig till när arbetsmiljön inte längre känns säker. Under tiden hon arbetade på ett öppet kontorslandskap likt de kollektiv Josefin och Ola beskrivit, utsattes hon för sexuella trakasserier av en kollega.

Vi var tre stycken som delade rum, det var jag, art directorn och en annan tjej. Art directorn skrev sexuella fantasier om mig, romantiska fantasier om det andra tjejen blandat med självmords dikter. Han bjöd då in hela kontoret och skulle ha en diktläsning för alla där. Han skrev, sa och skickade sexuella saker. Jag fattade själv inte hur allvarligt det var. En dag frågade han mig om jag behövde hjälp att betala skatt, då hade han kollat bland min post.⁶⁴

I Nanas fall fanns ingen annan att vända sig till förutom de andra kollegorna eller polisen, något hon inte vågade göra då hon samtidigt kände att mannen behövde psykisk hjälp. Kollegorna tog inga åtgärder mer än att de inte behövde sitta i samma rum, enligt Nana fick hon svaret att de "ville vara neutrala på

---

⁶² Bilaga 4. Intervju, Nana Eshelman Håkansson.

⁶³ Bilaga 4. Intervju, Nana Eshelman Håkansson.

⁶⁴ Bilaga 4. Intervju, Nana Eshelman Håkansson.

jobbet” vilket hon upplevde som ett svek. Händelsen ledde till att Nana lämnade kontoret samt kontaktade mannens familj med sin berättelse. Att hon som utsatt i slutändan blev den som fick hantera förövaren är något som hon i efterhand har reflekterat över om hennes arbetssituation bidrog till.

Då jag kände att det även var psykisk ohälsa inblandat så kontaktade jag hans familj. Det blev också konstigt för då fick jag något slags arbetsgivaransvar fastän att jag inte hade det.⁶⁵

Josefin Patzauer ger en skildring av hur samhörigheten till kolleger skiljer sig åt som frilansjournalist och tiden då hon var vikarie på Sveriges Radio. Under tiden som vikarie fick hon en gedigen introduktion till företaget vilket gjorde att hon till stor del kände sig som en medlem av de fast anställdas samhörighet. Samtidigt påminns Josefin ständigt om sin plats i företaget då hon inte fick delta i såväl vidareutbildningar som firmafester, vilket skapade en saknad för den sociala delen av arbetslivet.

Man är aldrig den som får ta del av vidareutbildningar och firmafester som vikarie. Som vikarie kände jag mig mer otydlig i min hemmahörighet än vad jag gjort som frilans. Som frilans hade jag Blenda som bas och har haft ett ganska inrutat arbetsliv.⁶⁶

Detta går emot föreställningen om att frilansare saknar den *autonomi* som Torstendahl nämner som ett krav för att yrke ska anses vara professionaliserat.⁶⁷ Genom att upprätta en fast arbetsplats i form av kollektivet Blenda där kollegorna delar såväl rutiner som kunskapsmonopol utan den traditionella maktordningen som förekommer på en arbetsplats med chefer (redaktörer), visar Josefin på att uppbyggnaden av den moderna frilansjournalistens yrkesidentitet inte behöver skilja sig särskilt mycket från den fast anställde journalisten. Trots avsaknaden av en chef på arbetsplatsen består dock marknadsrelationen mellan journalisten och redaktören som säljare och kund. En dynamik som spelar in i yrkesidentiteten oavsett hur journalisten väljer att utföra sitt arbete.

6.3 Förhållanden till redaktörer

Förhållandet till redaktörer är den del av frilansjournalisternas vardag som är oundviklig och således avgörande för individens framgång. Likt förhållandet till en chef understryker flera av

---

⁶⁵ Bilaga 4. Intervju, Nana Eshelman Håkansson.

⁶⁶ Bilaga 2. Intervju, Josefin Patzauer.

⁶⁷ Torstendahl (1989) s.26.

intervjupersonerna hur pass stor vikt en bra relation håller för ens arbetsmässiga välmående och hur mycket den kan variera beroende på redaktör. Samtidigt måste en frilansande journalist ständigt arbeta för att upprätthålla dessa relationer. Gummesson identifierar vissa marknadsföringsmodeller som förekommer mellan kunder och leverantörer för att upprätthålla relationer till varandra. Varav journalister inte bara behöver hantera sin roll som säljare till en kund (redaktören)⁶⁸ utan även hålla sig konkurrenskraftiga gentemot konkurrenter⁶⁹ och se till använda kontakter för att få in samt bibehålla kunder.⁷⁰ En unik arbetsförutsättning som likt arbetsplatsen lämnar utrymme för varierande upplevelser från journalist till journalist.

Josefin Patzauer har arbetat med både redaktörer och producenter då hon främst rört sig inom radiovärlden. Hon upplever att misslyckade samarbeten oftast berott på personkemi istället för ett maktspel och att de personliga relationerna avgjort, vilket både ställer sig i kontrast in mot och passar in med andra intervjupersoners upplevelser.

Jag tycker att jag har haft väldigt bra samarbete med producenter, och om det någon gång varit att det inte funkade har det varit mer på en personnivå snarare än en maktbalans.⁷¹

En relation mellan arbetsgivare och arbetstagare är som i de flesta arbetsrelationer till stor del tvärsidig. Likt en marknadsrelation så tenderar såväl säljare (journalisten) som köpare (redaktören) att göra affärer med människor de tycker om. Linjen mellan sociala och professionella situationer har suddats ut allt mer i takt med att arbetsklimat blivit öppnare, vilket stämmer in särskilt på journalistiken då arbetet i grunden är subjektivt och kräver feedback. Arbetsgivarens maktposition garanterar inte alltid att arbetstagaren känner sig tvingad att ta emot arbetet till varje pris, utan den sociala kontakten mellan de två parterna kan påverka hur benägna de är att skapa en professionell relation. Variabler som exempelvis värderingar, kunskap och kreativ process bidrar till att relationen ska fungera inom arbetet, i vissa fall i kombination med eller enbart av sociala skillnader. Nana Eshelman Håkansson har erfarenheter av att själv vara den som avböjer ett uppdrag.

När jag börjat jobbat med någon ny har det varit liksom som en dejt i början innan jag vet om jag trivs och om dem trivs med mig. Men om jag känner att det inte riktigt funkar lägger jag inte någon energi på

---

⁶⁸ Gummesson (2002). s.49ff.

⁶⁹ ibid s.63.

⁷⁰ ibid s.180ff.

⁷¹ Bilaga 2. Intervju, Josefin Patzauer.

det. Till exempel på GP nu hade jag en ide och jag trodde att min redaktör skulle ta hand om den idén men då sa hon att jag skulle ta det men en annan redaktör och då sa jag “då vill jag inte göra det” eftersom jag vet att jag inte funkar med den redaktören.⁷²

Oscar Westerholm upplever beroendeställningen mellan redaktör och journalist som stressande och stundtals jobbig. Han är till skillnad från Nana inte lika konfrontativ i sin attityd gentemot arbetsgivare och uttrycker en oro för att hamna på fel fot med sin arbetsgivare. Även om han betonar att han aldrig har känt sig utnyttjad, har detta tillstånd av osäkerhet en tydlig inverkan på Oscars erfarenhet av yrkesrollen.

Men jag har aldrig känt att jag blivit utnyttjad, däremot har jag varit med om att det är något som jag verkligen vill skriva om men fått ett blankt nej av redaktören och sedan sett att andra har fått skriva om det jag ville skriva om. Ibland kan jag önska lite mer öppenhet, kommunikation och inblick i hur arbetet ser ut på redaktionen. Ibland är man rädd för att ställa för höga krav då man är rädd att det ska sätta en i dåliga dager, man vill gärna som frilansare vara tillmötesgående, tillgiven och trogen sin tidning.⁷³

Under de senaste åren har antalet frilansande journalister ökat markant vilket har resulterat i att de inköpande redaktörernas marknad har blivit betydligt större. Flertalet av de frilansare som vi intervjuat har lyft vikten av att ha en bra relation till de olika redaktörer som de arbetar med. Med den konstanta konkurrensen mellan frilansare i beaktning upplever en del att det blir svårare att säga ifrån när det behövs, något som Oscar lyfter. Trots att det frilansande yrkesvalet erbjuder betydligt större frihet än att arbeta på en redaktion kan det argumenteras att friheten inte är större än vad den privata ekonomin tillåter. Ola Nilsson hävdar att det är en lång väg som kräver mycket tid och kraft för att komma till den punkten där man vågar säga nej till en redaktör.

Det ska mycket till för att tacka nej, dels av ren självbevarelsedrift och för att man behöver skicka den fakturan för jobbet men också för att man vill stå till tjänst så man får nästa jobb av den redaktören. Man vill inte vara en besvärlig frilansare eftersom det finns så många.⁷⁴

---

⁷² Bilaga 4. Intervju, Nana Eshelman Håkansson.

⁷³ Bilaga 1. Intervju, Oscar Westerholm.

⁷⁴ Bilaga 3. Intervju, Ola Nilsson.

Arbetsförhållandet mellan chef och anställd kan vara komplicerat även under en fast anställning på grund av olika skäl, men på grund av den regelbundna kontakten som förekommer när ett fast kontrakt existerar finns ändå en trygghet hos journalisten så länge kontraktet följs. Att behöva hålla en fungerande relation samtidigt som man måste göra sig påmind om att man finns är en konst som vissa har svårare för än andra. Oscar Westerholm berättar om hur han knutit ett band till tidningen Sydsvenskan men att det trots detta finns en stor osäkerhet i relationen.

Nu har jag ingenting emot att vara trogen Sydsvenskan då dem har gett mig jättemånga jobb, men jag kan känna att jag behöver vara mer trogen dem än vad de behöver vara mig. Det är som en dålig kärleksrelation, där jag är superkär och det inte är ömsesidigt. Jag behöver konstant vara på min vakt så att jag inte uttrycker mig fel i en text till exempel.⁷⁵

Beroendeställningen mellan säljare och kund är förekommande i yrket oavsett hur du utövar det. Det kan argumenteras att en tillräckligt framgångsrik journalist lockar kunder istället för tvärtom, men faktumet kvarstår att en journalist endast är så bra som sin produkt. Slutar du producera vad som förväntas av dig svalnar intresset. Även för redaktören existerar beroendeställningar gentemot ditt företag och dina kunder, konsumenterna. Gummesson estimerar att upprättandet av en ny kundrelation kostar upp mot fem till tio gånger mer att upprätta i jämförelse med att bibehålla en som redan existerar, detta är en generell analys oavsett bransch och oavsett om du är kund eller säljare.⁷⁶ Att intervjupersonerna uttryckligen bryr sig om dessa relationer blir därför naturligt av överlevnadsinstinkt inom branschen. Detta oavsett om man som Oscar upplevt oro för att tappa en kontakt, eller om man som Nana själv varit noggrann med sina egna krav för ett fungerande samarbete innan man ens påbörjat arbetet.

7. Diskussion

Syftet med denna uppsats är att kartlägga yrkesidentiteten utifrån yrkesrollens beståndsdelar och journalisternas egna berättelser. I ett yrke vars status som profession redan är ifrågasatt, är frilansarens yrkesidentitet såväl som yrkets grunddefinition en komplex fråga. Vi har identifierat både likheter och skillnader mellan frilansjournalisternas arbetsliv och de fast anställdas, där vissa faktorer utmärker sig

---

⁷⁵ Bilaga 1. Intervju, Oscar Westerholm.

⁷⁶ Gummesson (2002). s.49ff.

mer än andra. Till störst del uppfyller en frilansjournalist alla de professionskrav som en journalist på en redaktion gör, men ändå verkar det finnas stora skillnader i den självupplevda identiteten.

Främst verkar det faktum att frilansrollen innefattar arbetsuppgifter som går utanför journalistikens yrkessfär ha starkast inverkan på intervjupersonernas självupplevda yrkesidentitet. Att behöva hantera sitt arbetsliv som en egenföretagare upplevs både stressande och givande. Sammantaget vittnar intervjupersonerna dock om att det är en del av yrkesrollen de inte aktivt valt eller förberett sig på i samband med val av yrke. Alla uppmärksammar att de sökt sig till journalistiken på grund av de kreativa kvalitéer de besitter, att bli frilansare var inget de uppfattade som ett tydligt alternativ utan snarare en följd av omständigheter. Yrkesidentiteten som frilansjournalist verkar inte urskilja sig från journalistyrket för en individ som står utanför yrkessfären, ens när de besitter en relevant högre utbildning. Detta visar på att yrkesrollen inte har utvecklats tillräckligt mycket för att kunna definieras, utan är dold under den övergripande yrkesbeskrivningen "journalist". Trots att yrkesrollen uppfyller de professionskrav som inom forskningen har identifierats för yrket separeras den från diskursen. Inte på grund av arbetet som produceras utan av sättet det framställs. Detta leder till en konflikt i frilansjournalistens existens, där yrkesidentiteten inte identifieras som varken journalist eller egenföretagare utan hamnar i en gråzon.

Enligt tidigare forskning kan frilansare i alla branscher benämnas som entreprenörer, då de beskrivs som oberoende leverantörer med flexibla arbetsförutsättningar. Frilansjournalister anammar inte någon av identiteterna fullt ut, möjligtvis på grund av att de alltid är beroende av en högre uppsatt part. Även om frilansjournalisten utför samma uppgifter som en entreprenör eller egenföretagare så är beroendet av en plattform fortfarande närvarande. En medieaktör som publicerar den produkt journalisten arbetat fram, detta kan vara en tidning, program eller en hemsida. En frilansjournalist kan fortfarande klassas som sådant med endast sociala medier som plattform, men det ger ingen möjlighet att leva på sitt arbete utan större kunder i form av redaktioner och sponsorer. I dagsläget kan du inte sälja produkten direkt till konsumenterna och även om medial självförsörjning är ett intressant koncept så finns det ingen tillgänglig tidigare forskning i dagsläget.

Frilansjournalisten får istället finna sig i att sväva mellan professioner, då yrkesidentiteten av en journalist kombineras med den av en egenföretagare. En sårbar position på såväl ekonomiska, sociala och säkerhetsmässiga plan. Våra intervjupersoner vittnar om att behöva ta emot oönskade arbeten eller behöva kämpa för att få arbeten tilldelad sig över huvud taget. En beroendeställning i förhållande till arbetsgivare som kräver konstant uppmärksamhet. En konkurrens gentemot andra frilansare såväl som

fast anställda tillför ännu ett element av stress, där flera intervjupersoner upplever att särskilt fast anställda inte erkänner i gemenskapen. Samtidigt strävar intervjupersonerna mot att hitta en gemenskap hos andra frilansare, genom digitala mötesplatser i form av chattar och grupper såväl som fysiska i form av kollektiv och delade kontor. Detta visar på att frilansarens yrkesidentitet inte nödvändigtvis grundar sig i viljan att arbeta utan de sociala fördelar en redaktion ger, utan snarare en vilja att nå en fullkomlig autonomi i sitt arbetsutförande.

Sårbarheten i frilansjournalisternas arbetsvillkor är dock något som vi anser bör belysas i framtida forskning. Att ständigt leva i beroendeställning ekonomiskt är en stressfaktor som kan utnyttjas både i arbetet och privat. Avsaknaden av en traditionell arbetsplats innebär även brist på stöd i form av HR-avdelningar och det sociala skyddsnätet från en konstant grupp kollegor. Vid incidenter där gränser korsas finns det därför utrymme för att hamna i en utsatt position, vilket en av våra intervjupersoner detaljerar erfarenheter av. Vi ser detta som en arbetsrättslig fråga som kräver uppmärksamhet, då frilansrollen även utanför journalistiken existerar under förutsättningar som delger samma risk.

8. Referenser

8.1 Tryckta källor

- Aurell, Marie (2001). *Arbete och identitet – om hur städare blir städare*. Linköping. Tema univ.
- Björkman, Camilla (2013). *Skriv, sälj och bli lönsam!*. Stockholm. Liber.
- Bergling, Mikael. Nejman, Fredrik (2013). *Frilanshandboken*. Stockholm. Desken.
- Brante, Thomas (1989). "Professioners identitet och samhällseliga villkor". Ur Selander, Staffan (red): *Kampen om yrkesutövning, status och kunskap - professionaliseringens sociala grund*. Lund. Studentlitteratur.
- Brinkman, Svend & Kvale, Steinar (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Djerf-Pierre, Monika & Weibull, Lennart (2001). *Spegla, granska, tolka - Aktualitetsjournalistik i svensk radio och tv under 1900-talet*. Stockholm. Prisma.

- Gummesson, Evert (2002). *Relationsmarknadsföring - Från 4 P till 30 R*. Malmö. Liber.
- Karlsson, Michael & Strömbeck, Jesper (2015). *Handbok i journalistikforskning*. Lund. Studentlitteratur.
- Hvitfeldt, H. & Nygren, G. (2005). *På väg mot mediavärlden 2020*. Uppsala. Studentlitteratur.
- Nygren, Gunnar. (2010). *Journalist – och sen då?* Stockholm. Institutet för kommunikation.
- Nygren, Gunnar. (2008). *Nyhetsfabriken - Journalistiska yrkesroller i en förändrad mediavärld*. Lund: Studentlitteratur.
- Nygren, Gunnar. (2008). *Yrke på glid - Om journalistrollens de-professionalisering*. Stockholm. Institutet för mediastudier.
- Petersson, Birgit (2006). *Från journalist till murvel - Journalistyrkets professionalisering från 1900 till 1960-talet*. Göteborg. Nordicom.
- Torstendahl, Rolf (1989). "Professionalisering, stat och kunskapsbas: Förutsättningar för en teoribildning". Ur Selander, Staffan (red): *Kampen om yrkesutövning, status och kunskap - professionaliseringens sociala grund*. Lund. Studentlitteratur.
- Selander, Staffan (1989). "Förvetenskapligande av yrken och professionaliseringsstrategier". Ur Selander, Staffan (red): *Kampen om yrkesutövning, status och kunskap - professionaliseringens sociala grund*. Lund. Studentlitteratur.

8.2 Elektroniska källor

- Edström, Maria & Ladendorf, Martina (2012). *Freelance journalists as a flexible workforce in media industries*. Hämtad från: <https://gup.ub.gu.se/publication/157246> (2021-11-08).

- Hanitzsch, Thomas (2017). *Professional Identity and Roles of Journalists*. Hämtad från: <https://oxfordre.com/communication/view/10.1093/acrefore/9780190228613.001.0001/acrefore-9780190228613-e-95> (2021-11-09).

- Huđek, Ivona., Tominc, Polona., & Širec, Karin (2020). *Entrepreneurship vs. Freelancing: What's the Difference?*. Hämtad från: https://www.researchgate.net/publication/347126442_Entrepreneurship_vs_Freelancing_What's_the_Difference#fullTextFile (2021-11-09).

- Nationalencyklopedin (2021). *Altruism*. Hämtad från: <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/altruism> (2021-12-02).

- Nationalencyklopedin (2021). *Autonomi*. Hämtad från: <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/autonomi> (2021-12-02).

- Nationalencyklopedin (2021). *Frilans*. Hämtad från: <https://www.ne.se/s%C3%B6k/?t=uppslagsverk&q=frilans> (2021-11-04)

- Nationalencyklopedin (2021). *Profession*. Hämtad från: <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/profession> (2021-12-02).

- Svenska journalistförbundet (2021). *Frilanskatalogen*. Hämtad från: <https://www.sjf.se/frilans/frilanskatalogen?page=0&kategori%5B0%5D=Reporter&media%5B0%5D=Webb&> (2021-10-29).

- Svenska Journalistförbundet (2020) *Journalistavtalet: Kollektivavtal för redaktionspersonal*.⁷⁷
Hämtad från: https://www.sjf.se/system/files/2021-03/medieftg-dagspress-journalistforb-6593-2011_1.pdf
(2022-01-03).

---

⁷⁷ Bifogat avtal gäller redaktionspersonal, §3.3 som refereras till under kapitel 4.3.1 förekommer dock i alla till kollektivavtal tillgängliga på Svenska Journalistförbundets hemsida.

- Svenska Journalistförbundet (2021). *Om oss*. Hämtad från:
<https://www.sjf.se/om-journalistforbundet> (2022-01-04).
- Werne, Kent (2018). *Frihetens pris – Ottryggheten i mediebranschen #2*. Stockholm. Svenska Journalistförbundet. Hämtad från:
https://www.sjf.se/system/files/2018-11/otryggheten_i_media_nr_2_-_frihetens_pris.pdf
(2021-10-11) s.26

8.3 Bilagor

8.3.1 Transkribering

- Bilaga 1. Oscar Westerholm. Frilansjournalist. Intervju 2021-11-25
<https://docs.google.com/document/d/1-FARiflZCKuklMRjbXRmNedVh9s5Y792o9TgcsfWuXE/edit?usp=sharing>
- Bilaga 2. Josefin Patzauer. Producent på Just Stories, f.d frilansjournalist. Intervju 2021-12-01
<https://docs.google.com/document/d/1x3Aea7l604WN2IPH-kCRZeEcLX9Eg8v9Yqf8HbfmmXw/edit?usp=sharing>
- Bilaga 3. Ola Nilsson. Frilansjournalist. Intervju 2021-12-01
<https://docs.google.com/document/d/1LLQExP0L0jZjER-IIT5rk8PTHlbuhbRqSDT6ZhJs-jQ/edit?usp=sharing>
- Bilaga 4. Nana Eshelman Håkansson. Frilansjournalist. Intervju 2021-12-02
https://docs.google.com/document/d/19jVmjlOl_ZeewjwDCvXxx7d5q0r8WU66J9w2JkUcFGc0/edit?usp=sharing